

MARIN LUCIANOVIĆ
Dubrovnik

O pomorskoj borbenosti Lastovaca u prošlosti

Prve podatke o imenu otoka dao je starogrčki pisac Teopompo iz IV stoljeća pr. n. e. On ga nazivlje Ládeston ili Ládesta a njegovog stanovnika Ladestanos. Original Teopompova djela nije nam se sačuvalo, već nam ga je priopćio Strevan iz Bizanta, grčki dramatičar iz V stoljeća ps. n. e. Tabula Peutingeriana (rimski putokaz iz III vijeka ps. n. e.) bilježi mu ime sa Ladestrís.¹

O pomorsko borbenom životu Lastovaca za vrijeme rimske dominacije pruža nam važan podatak Vespazianova mjedena ploča, koju je priopćio Appendini,² a u doba izdanja njegova djela g. 1802. nalazila se je u palači Barberini u Rimu, dok se danas čuva u dva jednako velika primjerka u »Staatliche Museen — Antikenabteilung 1 — Berlin 19 — Charlottenburg — Schlosstrasse 1« kako je to njegova uprava saopćila dopisom od 14. IV 1966. Na ploči stoji neravirano, kako je car Vespazian (69. do 79. ps. n. e.) »podijelio rimsko građanstvo i pravo ženidbe veteranima, koji su se borili u Ravenskoj floti pod Sekstom Lucilиеm Basoom i koji su zaslužili po šest ili dvadeset ili više vojničkih plaća, a nastanjeni su u Panoniji i to njima, njihovoj djeci i potomcima, čija su imena dolje naznačena i baš:

T. Iuli Rufi	Salonit. Ec. R.
P. Vibi Mimi	Epitaur. Ec. R.
T. Fani Celeris	Ladestini Dic.
G. Marci Proculi	Ladestin. Dic.
P. Caerenni Clementis	Salon.
P. Luri Moderati	Risinitam
Q. Publicii Criscentis	Ladest.«

Ovdje se pored dva Solinianina, jednog Cavtačanina i jednog Rišnjana spominju tri Lastovca, od kojih dvoica imaju naslov dekuriona. Ova titula dokaz je da je na Lastovu postojala rimska provincijska komuna u čiji su savjet spadala i gorepomenuta dvoica. Naime ono što su u Rimu bili senatori, to su u provincijama bili dekurioni. Oni su morali stanovati na određenom teritoriju, a nosili su naročite odjele i obuču. Iz gornjih činjenica mora se zaključiti da se je na Lastovu nalazio gradić nešto većih razmjera od običnog sela, a to tvrdi i miesna tradicija, koja prinosi da je bio smješten u predjelu Ublja, gdje je nedavno podignuto novo naselje, pri čijem se je kopanju pronašlo više rimskih spomenika. Njegovo pučanstvo odalo se je u znatnoj mjeri pomorskom ratovanju, jer se ne može pripisati nikom slučaju, da su od sedam nagrađenih Dalmatinaca, boraca u Ravenskoj floti, trojica bili Lastovci.

Kada su se Hrvati i Srbi iz svoje pradomovine u zapadnoj Rusiji spustili početkom VII stoljeća na obale istočnog Jadrana, zaposieli su i ovo ostrvo, davši mu svoje ime, koje je očito izvedeno iz grčkog naziva Ladeston ili rimskog Ladestrís. Oni nastavivše pomorsko ratne tradicije bivših rimskih stanovnika. O ovome nam govori drugi podatak sadržan u kronici Ivana Đakona, ro nekima rainika dužda Orseola II, koji navađa da je taj dužd g. 998. donovio jakom flotom na istarske i dalmatinske obale, svladao Hrvate i Neretljane, osvojio grad Korčulu, te »odlučio napasti stanovnike Lastova, od čijeg su bjesa Mlečani, ploveći onim stranama, veoma često goli pobjegli, lišeni svoje imovine.«³ Zatim navađa kako je dužd pozvao Lastovce na predaju njihove tvrđave, što su oni odbili, upustivši se u ogorčenu borbu, ali kada im je bio osvojen jedan dio tvrđe, da su klonuli duhom i predali se na milost i nemilost duždu, koji im je oprostio živote, naredivši da tvrđava bude do temelja srušena. Kako se iz gornjeg vidi Đakon Ivan objeđuje otočane gusarstvom, premda je vjerojatnije, da su oni samo priključivali Mlečane na davanje uobičajenog danka radi slobodne plovidbe. Bilo jedno ili drugo svakako nas gornje Đakonovo izlaganje navodi na zaključak, da je ratno pomorsko brodarstvo na ostrvu bilo znatno razvijeno.

Do sredine XIII stoljeća otok je stajao pod vlasti zahumskih knezova koji su priznavali najprije suverenitet dukljanskih a zatim raških (srpskih) vladara. Ali neko vrijeme prije predaje Dubrovniku ima biti da je Lastovo samo sobom upravljalo, obzirom da i u dubrovačkom i lastovskom statutu stoji, da se je svojevrijem stavilo pod dubrovačko okrilje.

Za vrijeme dubrovačkog vladanja imademo također nekoliko podataka o pomorskoj borbenosti otočana. Tako je g. 1546. bila svladana i zarobljena sa strane Lastovaca jedna fregata oboruzana u Kretonu u Kalabriji koja je došla u ove strane u gusarske svrhe. Otočani su je odveli u Dubrovnik, gdje im je bilo darovano 30 dukata i 4 puške.⁴

Stupanje Ulcinja na poprište pomorskog ratovanja na Tadranu dalo je povoda Lastovcima, da još dadu maha svojim borbenim sposobnostima. Taj grad bio je oduzet Mlečanima sa strane Turaka u proljeću g. 1571. Premda je u Lepantskoj bici od 6. I iste godine turska flota bila potučena od udruženih kršćanskih mornarica pod komandom Don Juana od Austrije, ipak je Ulcinj i dalje ostao u turskim rukama. Eulg-Ali komandant alžirskih pirata naselio je u nj 400 svojih gusara, koji su stali žariti i paliti po Jadranskom moru, a pogotovo u vremenu, kada se je Mletačka republika nalazila sa Turcima u ratu. Međutim oni nijesu puštali na miru ni stanovnike Dubrovačke Republike, usmjerivši svoje napade na dubrovačke otoke a osobito Lastovo. Kralji su stoku i zarobljavali liude od čijih su porodica tražili velike otkupnine. Ali kod otočana su našli tvrd orah, jer su ovi stalno držali u pripremi oružane brodice, spravni da napadnu Ulcinjane, kada bi se pojavili. U lastovskim arhivskim knjigama više puta su zabilježeni takvi sukobi. Među jačima bio je onaj od g. 1654., kada su otočani navalili svojim lađama na jedan trgovački brod, kojeg su bili zarobili Ulcinjski gusari i na njega ukrcali svoju posadu u namjeri da ga odvedu u Ulcinj, pošto je bio pun žita. Došlo je do ogorčene borbe, u kojoj su gusari, među kojima su bila i dva Crnca, podlegli. Lastovci su imali namjeru taj brod odvesti u svoju luku, ali je stigla mletačka flota pod komandom kolonela Crnice, koja ga je oduzela otočanima, okoristivši se tako njihovom pobjedom.

U drugoj polovici XVIII stoljeća Ulcinjani su se počeli odvikavati od gusarskog života, a više se posvećivati poštenoj trgovini, pa su time i Lastovci počinili, pretvorivši svoje ratne lađe u trgovačke, kojima su podržavali živu robni promet sa Južnom Italijom, što je trajalo sve do pada Dubrovačke Republike.

¹ Problem romanstva i slavenstva na našim ostrvima od Petra Skoka u Jadranskoj straži br. 9/1939.

² Franjo Appendini — Bilješke o historiji i književnosti Dubrovnika — Dubrovnik 1802. g. — u I dijelu na str. 47 donosi tekst Vespazianove ploče: »Imp. Caesar Vespasianus ..... veteranis qui militaverunt in classe Ravennate sub Sex. Lucilio Basso qui sena et vicena stipendia aut plura meruerunt et sunt deducti in Pannoniam quorum nomina subscripta sunt ipsis liberis posterisque eorum civitatem dedit et conubium.....«.

³ Jugoslavenska akademija — Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium — Volumen VII — Johannis chronicon Venetum — Pertz SS — VII — 31 — 33: »..... improbos Ladestinae insule habitatores aggredi conatus est, a quorum rabie Venetici illa pernavigantes loca, propriis facultatibus privati, nudi sepiissime evaserant...«.

⁴ Serafino Razzi — La storia di Ragusa — Srpska dubrovačka štamparija 1903.

⁵ Diversa Lastova — Dubrovački arhiv — Svezak gg. 1651—1654. str. 215.